

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.111(73)Сен.09

Наталія Городнюк

ORCID: 0000-0002-6344-0551

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІФУ ПРО ДЕМЕТРУ, ГАДЕСА ТА ПЕРСЕФОНУ У ЦИКЛІ РОМАНІВ СКАРЛЕТТ СЕНТ-КЛЕР «ГАДЕС І ПЕРСЕФОНА»

У статті розглянуто особливості трансформації міфу про Деметру, Гадеса та Персефону в циклі романів сучасної американської авторки Скарлетт Сент-Клер «Гадес і Персефона». Цикл романів «Гадес і Персефона» – це фентезі на античну тематику, ретелінг давньогрецького міфу, де класичний сюжет про викрадення молододі дівчини богом мертвих осучаснено і перенесено у наші дні. Драматичний трикутник Деметра – Персефона – Гадес презентує поширену у психології міжособистісних стосунків ситуацію: Деметра – це утілення архетипу матері, деспотично зацикленої на своїй вже дорослій доньці; Персефона – дівчина, яка проходить необхідний етап сепарації від матері, архетип доньки, змушеної обирати між чоловіком та матір'ю; Гадес – зять, що змушений протистояти всевладній теці, намагаючись вирвати свою новоспечену дружину з-під тотального контролю матері. Крім чарівного світу давніх богів, містики та магії, С. Сент-Клер презентує модні кліше сучасної популярної психології: хвороблива унікаюча прив'язаність, невротичне кохання, тривожність, аб'юз, токсичні стосунки, ревнощі, дитячі травми та комплекси, проблеми з комунікацією, заперечення і неприйняття самої себе – така проблематика послідовно втілюється в образах Деметри, Персефони та Гадеса, представлених авторкою.

Ключові слова: античний міф, архетип Деметри, Персефона, фентезі, роман, Скарлетт Сент-Клер, «Гадес і Персефона»

DOI 10.34079/2226-3055-2024-17-30-7-16

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Античні сюжети, мотиви та образи активно експлуатуються сучасною літературою та мистецтвом, про що свідчить популярність мальопису Рейчел Смайт «Lore Olympus», повісті Маргарет Етвуд «Пенелопіада» (та книг-ретелінгів давніх міфів у серії «Canongate Myth» у цілому), роману Медлін Міллер «Цирцея», циклу романів Скарлетт Сент-Клер «Гадес і Персефона» та багатьох інших. Прирошення смислу, глибинна психологізація, вибір інакшої, відмінної від загальноприйнятої точки зору та несподіваного наратора – це все запорука успіху у читацької аудиторії, а отже, потребує ретельного літературознавчого осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Із зазначеної проблематики маємо низку цікавих досліджень, присвячених сучасним інтерпретаціям античних міфологічних образів у мальописі Рейчел Смайт «Lore Olympus» (Борисова, 2024) або трансформації міфу про Персефону у романі Дж. Фаулза «Колекціонер» (Васильєва, 2024). А Л. Кулакевич звертається до міфу про Деметру та Персефону, розглядаючи особливості розтабування образу матері в новелі Д.Г. Лоренса «Мати й дочка» (Кулакевич, 2023). Ми ж розглянемо специфіку трансформації міфу про Деметру, Гадеса та Персефону у сучасній масовій літературі на прикладі перших трьох романів циклу Скарлетт Сент-Клер «Гадес і Персефона».

Напочатку кілька слів зауважимо щодо видання та перекладу. Очевидно, через те, що тетралогія «Гадес і Персефона» та трилогія «Сага Гадеса» спершу в англомовних виданнях авторки позиціонувалися як окремі серії, хоч і тісно пов'язані між собою, це зумовило певну плутанину в читацьких колах: думки шанувальників фентезі розділилися, як і в якому порядку читати книги С. Сент-Клер. Сайт Yabooks.com.ua намагається відповісти на це питання у підрубриці «Серії книг: у якому порядку читати Scarlett St. Clair»: «Книжки Скарлетт Сент-Клер англійською поділяються на такі цикли:

- Hades & Persephone:
 1. A Touch of Darkness;
 2. A Touch of Ruin;
 3. A Touch of Malice.
- Hades Saga:
 1. A Game of Fate;
 2. A Game of Retribution;
 3. A Game of Gods» (Yabooks, б.д.).

Як бачимо, тут ще немає останньої книги тетралогії «Гадес і Персефона» «A Touch of Chaos» і не згадано побажання авторки читати її книги саме у певному порядку. Цей порядок демонструє нам сайт Amazon:

- A Touch of Darkness (Hades x Persephone Saga Book 1)
- A Game of Fate (Hades x Persephone Saga Book 2)
- A Touch of Ruin (Hades x Persephone Saga Book 3)
- A Game of Retribution (Hades x Persephone Saga Book 4)
- A Touch of Malice (Hades x Persephone Saga Book 5)
- A Game of Gods (Hades x Persephone Saga Book 6)
- A Touch of Chaos (Hades x Persephone Saga Book 7) (Amazon, n.d.).

Оскільки «Ігри долі» в українському перекладі представлено вже як складник циклу «Гадес і Персефона», то бачимо, що перекладачка Ганна Литвиненко та видавництво «Bookchef» дослухалися до цього побажання авторки.

Актуальність дослідження зумовлена, по-перше, надзвичайною популярністю книг Скарлетт Сент-Клер у шанувальників фентезі на античну тематику (як і популярністю самого фентезі на античну тематику), своєрідністю обробки та розкриття тем, мотивів та образів давньогрецьких міфів, а по-друге, відсутністю відповідної літературознавчої рефлексії щодо творчості С. Сент-Клер в цілому та циклу «Гадес і Персефона» зокрема.

Мета статті – дослідити особливості трансформації міфу про Деметру, Гадеса та Персефону у циклі романів сучасної американської авторки Скарлетт Сент-Клер «Гадес і Персефона».

Завдання дослідження – проаналізувати специфіку психологізації давньогрецького міфу про Деметру, Гадеса та Персефону, що втілює одвічний трикутник мати–донька–зять, зокрема розглянути архетип Деметри як токсичної матері, невротично зацикленої на своїй дорослій доньці, образ Персефони як архетип доньки, що проходить необхідний етап сепарації від матері, а також виявити в аналізованих текстах й описати низку впізнаваних сучасних кліше популярної психології.

Виклад основного матеріалу. Увагу молодіжної читацької аудиторії привернув цикл романів американської авторки Скарлетт Сент-Клер «Гадес і Персефона», де класичний античний сюжет про викрадення молодої дівчини богом мертвих осучаснено і перенесено у наші дні. Античний пантеон богів-олімпійців, представлений у творі, нагадує світ сучасних можновладців: Гадес постає власником мережі елітних казино та найпопулярнішого у Нових Афінах нічного клубу «Безніч», черга у який розписана на три місяці вперед, Зевс – монополістом у галузі медіа-індустрії та власником низки популярних видань, Діоніс – власником мережі винних магазинів, Афродіта –

представницею індустрії краси та власницею низки бутиків розкішних суконь тощо.

Антична міфологія загалом постає дзеркалом психології та психіатрії: усі відомі відхилення, акцентуації, неврози та психози мають образне втілення у сюжетах давньогрецьких міфів. Зокрема, драматичний трикутник Деметра – Персефона – Гадес образно втілює поширену у психології міжособистісних стосунків ситуацію: Деметра – це утілення архетипу матері, деспотично зацикленої на своїй вже дорослій доньці; Персефона – дівчина, що проходить необхідний етап сепарації від матері, архетип доньки, що змушена обирати між чоловіком та матір'ю; Гадес – зять, що змушений протистояти всевладній теці, намагаючись вирвати свою новоспечену дружину з-під тотального контролю матері.

В образі Персефони у творі послідовно деконструйовано архетип діви. За сюжетом, юна Персефона – 24-річна студентка-стажерка, майбутня журналістка, яка вперше вирвалася з-під опіки матері і повністю віддається навчанню та роботі, тобто робить усе, щоб не повертатися додому, до матері в Олімпію. Дівчина живе з постійним відчуттям, що мати розчарована у ній: попри те, що Персефона – богиня весни і донька богині родючості, сама вона не здатна нічого виростити, а все, до чого вона торкається руками, – незмінно в'яне: «вона ніколи не забуде виразу материного обличчя, коли Деметра знайшла її коло зів'ялих троянд – приголомшене, розчароване і недовірливе від того, що доньчині квіти немовби зросли з самого Підземного світу» (Сент-Клер, 2023, с. 40).

Героїня до 18 років росла у скляній материній оранжереї-в'язниці, не знаючи справжнього життя. Мати не допустила прояву сил доньки, тож маскує тотальний контроль під турботу про неї та усіляке оберігання від небезпек: «...Ти ховаєш мене, бо соромишся?» / «Я бережу тебе, бо в тебе немає сил, моя квітко...» (Сент-Клер, 2023, с. 73). Персефона ненавидить своє дитяче ім'я *Кора*, яким мати її називає: у тексті акцентовано його значення *прислужниця*, що повсякчас нагадує дівчині про необхідність коритися матері, щоб не бути покараною: «Це слово було, мов в'язниця, ба гірше, воно нагадувало про те, що варто їй заступити межу, грати цієї в'язниці опустяться» (Сент-Клер, 2023, с. 42). Вона постійно мусить звітувати перед матір'ю, виправдовуватися за все скоєне і нескоєне та перепрошувати фразою «Крім тебе в мене більше нікого немає» (Сент-Клер, 2023, с. 43). Отже, йдеться про виразне порушення матір'ю-аб'юзером особистих меж своєї вже дорослої дитини. Дівчина елементарно не відокремилася від матері і не навчилася говорити їй «ні»: Персефона «за всі свої двадцять чотири роки свого життя ще жодного разу не відмовляла матері» (Сент-Клер, 2023, с. 74).

Як і в міфах, у романі Деметра передусім реалізується як мати, постаючи типовою токсичною матір'ю, про що свідчить гіперопіка та тотальний контроль життя доньки: вона узяла з Персефони обіцянку триматися подалі від чоловіків, прагнучи нав'язати доньці чоловіконенависництво і пересторогу щодо чоловіків: Персефона «трималася від них осторонь, передусім через страх, що мати матеріалізується і покарає їх» (Сент-Клер, 2023, с. 13). Страх та постійне очікування материнського гніву – це те, що повсякчас отруює її юне життя, адже «(п)опри материну турботливість, її покарання були мстивими й жорстокими» (Сент-Клер, 2023, с. 19). Саме такою є постійна загроза ув'язнення її у материній оранжереї та позбавлення усіх радощів життя, замасковане під турботу про неї. Навіть у миті триумфу донька почувається винною перед матір'ю, адже вона постійно живе з цим відчуттям провини: «...Персефона думала лише про одне: хай що зараз переживає матір, це все її провина» (Сент-Клер, 2023, с. 232).

Деметра у творі втілює материнський егоїзм, прагнучи повернути доньку під свій контроль, відвернувши від її коханого та знову зачинивши у скляній оранжереї. Водночас вона глибоко самотня у своєму егоїстичному прагненні позбавити доньку особистого щастя, адже сама реалізувалася лише як мати: «Ти це зробила, щоб я завжди потребувала тебе, щоб ти ніколи не лишилася сама» (Сент-Клер, 2023, с. 346). Не вірячи у кохання і розчарувавшись у чоловіках, Деметра відмовляє своїй доньці у праві на

любов та у можливості самотійно робити помилки. Згодом стає зрозуміло, чому, адже мотив згвалтування Деметри Посейдоном авторка цілком свідомо, – про що йдеться у коментарі-післямові до одного з романів, – переносить у передісторію народження Персефони. У романі Деметра поводить себе, як типова ображена матуся, намагаючись перекласти вину на доньку та виправдовуючись тим, що вона все робила задля її блага. Деметра ставить питання руба – або Гадес, або вона, і врешті болісно переживає той факт, що донька обирає Гадеса, а не її.

Гадес для юної Персефони утілює привабливу таємницю і спокусу, але зерна ненависті до Гадеса, зрощені матір'ю, надто глибоко проросли в душі дівчини, що спричиняє тяжкий душевний конфлікт із самою собою: «Йй було важко поглянути на Гадеса в іншому світлі, ніж те, в якому його змалювала її матір: бридкому й непривабливому. Вона мусила визнати: що більше часу вона проводила в Підземному світі й разом із ним, то більше починала ставити під сумнів відсоток правди, який містився в материних словах і плітках, які переповідали смертні» (Сент-Клер, 2023, с. 236). За версією Сент-Клер, зрощуючи ненависть до Гадеса, Деметра власноруч підштовхує доньку до нього, оскільки рано чи пізно той шалений тиск на особисті межі дівчини викликає у Персефони спротив і бунт, а отже, й інтерес до всього забороненого матір'ю. Сюди додамо той факт, що, за сюжетом роману, Деметра знала від Мойр про призначення своєї доньки – бути королевою Підземного світу і дружиною Гадеса. Але, як і належить деспотичній матусі, її не влаштувало ні місце майбутнього проживання доньки, ні майбутній зять, а найголовніше – що донька вийде з-під її контролю, тож вона усіяко опиралася напередвизначеному, намагаючись змінити долю коханої доні, а отже, як мінімум, прагнучи позбавити свою дівчинку жіночого щастя, як максимум – бунтуючи проти вищого закону Долі, постаючи таким чином не просто сварливою тещею, якій не догодити, а й своєрідним Едіпом жіночого роду. Будучи сама самотньою і зневіреною у коханні, вона підсвідомо бажає цього і своїй доньці. Тим-то, закохавшись у Гадеса та отримавши перший сексуальний досвід, Персефона найбільше боїться гніву матері: «А ще моя мати не спустатиме з мене очей, якщо дізнається, – вона замовкла. – А якщо вона зрозуміє, коли просто гляне на мене? Якщо вона збагне, що я вже не незаймана богиня, яку вона завжди хотіла мати?» (Сент-Клер, 2023, с. 288-289). Таким чином, роль незайманої богині-дівки постає цілком нав'язаною Персефоні матір'ю. Загалом же психотип Деметри – це токсична мати, що не відпускає від себе доньку, позбавляючи її права на особисте життя і прирікаючи на довічну аскезу та життя з мамою. Недарма друге ім'я Персефони – Кора (від д. гр. Κόρη, лат. Сога – дівчина, діва).

Авторка своєрідно переосмислює відомий сюжет: Гадес пробуджує у Персефоні не лише жінку, але й богиню, постаючи для неї джерелом натхнення та саморозвитку, і зрештою даючи поштовх до розвитку її власних сил, адже «(у)се дитинство вона прожила, почувавшись недосконалою, оточена материною магією» (Сент-Клер, 2023, с. 217). Із зростанням її почуттів та розвитком стосунків із богом мертвих проявляється і її магія як богині та здатність по-новому відчувати життя – вона не лише вперше виходить із тіні матері, але і вчиться протистояти їй своєю магією.

Міфологічний сюжет першого роману модифіковано мотивом гри у карти та мотивом угоди: у міфах давньогрецький бог підземного царства мертвих не грав у карти на душі смертних та не укладав жодних угод з людьми, виявляючи їхні вади та залежності, у романі С. Сент-Клер Гадес «він здатний бачити в людях пороки чи щось типу того. Він просить алкоголіка бути тверезим, залежного від сексу – утримуватися. Якщо люди дотримують умов, то житимуть далі. Якщо ж ні, він забирає їхні душі. Скидається на те, що він хоче, аби вони програвали» (Сент-Клер, 2023, с. 28). Авторка психологізує образ володаря нижнього світу: він бачить душу людини, її вади і дає можливість стати кращим, власноруч (хоч і під загрозою смерті) позбувшись їх.

Мотив гри та угоди постає наскрізним у першому романі циклу. Так, зав'язкою

твору є саме гра героїв у покер: зігравши з Гадесом та програвши йому, Персефона, за умовами, повинна створити життя у царстві мертвих, виростивши там бодай щось, але її квіти вперто не хочуть сходити і дівчина ризикує назавжди лишитися у підземному світі полонянкою Гадеса. Передісторією головної сюжетної лінії, про що читачам стає відомо вже ближче до кінця першого роману, постає парі з Афродітою, яке Гадес програв і, за умовами, змушений закохати когось у себе за шість місяців. Із цим сюжетним ходом пов'язаний мотив обману та розчарування: дізнавшись про попередню парі, Персефона відчувається використаною, усвідомлюючи, що гра для Гадеса – це все. Крім наскрізного мотиву деспотичної і мстивої матері, що усіма способами перешкоджає закоханим і стоїть на заваді їхньому возз'єднанню, боротьба героїні із самою собою відіграє роль непереборної перешкоди на шляху героїв до щастя. В епізоді сварки між закоханими Гадес закидає коханій інфантильність та нерішучість: «Ти прикидаєшся такою безсилою, але ніколи нічого не вирішуєш сама. Ти дозволиш матері вирішувати, з ким тобі трахатися?» (Сент-Клер, 2023, с. 334); «Я допоміг тобі повернути силу, і все ж ти її не використовуєш. Я дав тобі змогу звільнитися від впливу матері, та ти не скористалася й цим» (Сент-Клер, 2023, с. 336); «Ні, ти ніколи не була здатна вирішувати, чого хочеш, бо цінувала материне щастя вище за власне!» (Сент-Клер, 2023, с. 336). Зрештою, кожному з них доводиться долати своїх внутрішніх демонів, допоки всепереможна сила кохання тріумфує у розв'язці першого роману циклу.

Друга книга фентезі-циклу «Гра долі» – це точка зору Гадеса на усі відомі події, вона повніше розкриває світоустрій, персоносферу та взаємодію між світом живих і світом мертвих, сутність та призначення бога мертвих (Сент-Клер, 2024a).

У третій книзі «Доторк спустошення» ракурс зору знову зміщується до Персефони, зображуючи події її очима, а разом і її становлення як особистості, у тому числі – й випробування коханням. Так, тернистий шлях закоханих до щастя подано через призму переживань юної богині: ревності, сумніви, образи та порушені обіцянки, недомовки і непорозуміння, неприйняття себе як богині, несподівана поява колишньої Гадесової коханки, що, накладаючись на невпевненість Персефони у власних силах, заляття Деметри та магичні властивості Лісу відчаю, актуалізує видіння найбільшого страху дівчини – побачити коханого в обіймах іншої, що викликає у неї спалах неконтрольованої люті та непередбачуваний прояв магичних властивостей.

Складнощі навчання магії та труднощі в опануванні і контролі своїх сил та емоцій змушують юну богиню почуватися невдахою, а неспокій на душі та одвічні дівочі сумніви: а чи по-справжньому він кохає мене, чи обрав лише тому, що одразу розгледів божественну сутність, – суттєво затьмарюють життя Персефони. Як і належить романтично налаштованій героїні, дівчина переконана: якщо вже пошлюбитися, то з любові, а не тому, що вона для нього гідна партія. Таким чином, у стосунках закоханих авторка зображує труднощі з комунікацією, проговорюванням проблем, образами та сумнівами: Персефона повсякчас вимагає в Гадеса доказів його кохання, адже прагне стати його дружиною і королевою підземного світу тому, що він кохає її, а не тому, що так передбачено мойрами (Сент-Клер, 2024b, с. 20). Зрештою, тут відображено типовий конфлікт жіночої психології: «А якби не передбачення мойр, ти все одно захотів би бути зі мною?» (Сент-Клер, 2024b, с. 22).

Героїню терзають сумніви про статус їхніх стосунків, а також – про її статус у житті Гадеса: хто вона для нього? Подруга? Коханка? Жодне з цих визначень не задовольняє Персефону. Двоїсті почуття оволоділи нею: з одного боку, дівчина пристрасно закохана у бога мертвих і хоче бути з ним, з іншого – ця пристрась набуває невротичного відтінку, адже вона невпевнена у собі і своїх силах, має проблеми з довірою та комунікацією, а дізнавшись про темний бік коханого, лякається і відсторонюється. Більше того, відчувши, що Гадес не чинив опір її силі зовсім не тому, що не міг, а щоб вселити віру у свої сили, Персефона відчувається зраженою й ображеною, а зустрівшись

із «привидами» з минулого свого обранця у вигляді колишньої коханки, дівчина зовсім втрачає голову та самоконтроль. Зрештою, через невпевненість у собі, сум'яття та трагічні події з подругою, яку Персефона не готова втрачати, та не розуміючи небажання Гадеса втрутитися у перебіг цих подій, героїня відмовляється на першу пропозицію руки і серця: «Я не можу вийти за тебе заміж, Гадесе. – Її очі наповнили сльози. – Я... я тебе зовсім не знаю» (Сент-Клер, 2024б, с. 182).

Страхи та сумніви Персефони зрештою породжують сумніви та душевне спустошення й у Гадеса: «Я починаю думати, що ти, можливо, не хочеш цих стосунків» (Сент-Клер, 2024б, с. 197). Вияснення стосунків у парі і взагалі скидається на відверті маніпуляції, причому з обох боків: «– Я думала, ти кохаєш мене, – прошепотіла вона. / – Кохаю, – відповів він, опустивши погляд. – Але думаю, що помилявся...» (Сент-Клер, 2024б, с. 198).

У героїв С. Сент-Клер великі проблеми з комунікацією: вони приховують одне від одного свої емоції (образу, гнів, страх, сум, відчай) та подробиці свого життя, а образивши, не вміють просити вибачення.

Страхи і сумніви героїні, невротична тривожність та уникання як тип хворобливої прив'язаності, на думку авторки, зумовлені травмами дитинства, про що прямо йдеться у творі. Так, цю тезу вкладено в уста Гекати, яка, заспокоюючи гнів Гадеса, зауважує: «У ній говорить її травма, Гадесе. Мати навчила її, що люди, яких вона любить, покинуть її» (Сент-Клер, 2024б, с. 350).

Геката, богиня чарів та магії, стає для Персефони не лише наставницею в опануванні магічних здібностей, але й особистим психологом та лайф-коучем. Вона одразу вказує на головну проблему дівчини – заперечення і неприйняття самої себе: «...ти заперечуєш саму себе, просто поглянь, як проявляється твоя магія. Якщо ти не навчишся любити себе, твої сили розірвуть тебе на частки» (Сент-Клер, 2024б, с. 201).

Психологічна проблема героїні Сент-Клер у тому, що вона хворобливо невпевнена у собі, постійно очікує схвалення своїх досягнень від інших і панічно боїться усіх розчарувати: матір, Гадеса, душі померлих, які вважають її своєю володаркою. Свої ж здобутки і досягнення в усіх сферах життя вона навпаки знецінює: «Я погана подруга. Я погана кохана. Я погана богиня» (Сент-Клер, 2024б, с. 301).

Завищені очікування від кохання, романтизація стосунків (звідси: «Я очікувала кохання все своє життя» (Сент-Клер, 2024б, с. 301)), неготовність до викликів та пошук схвалення зрештою змушують героїню долати надумані нею (і приписані Гадесові!) проблеми: «– Я очікувала кохання все своє життя. Очікувала схвалення, тому що моя мати розмахувала ним переді мною так, наче я повинна була його заслужити. Якщо я відповідала її очікуванням, вона дарувала його мені, якщо я не відповідала – вона відбирала. Тобі потрібна королева, богиня, коханка. Я не можу бути тою, хто тобі потрібна. Не можу... відповідати усім... твоїм очікуванням!» (Сент-Клер, 2024б, с. 301). За відсутності матері Персефона сама виконує її роль суворого наглядача, нещадно критикуючи та знецінюючи себе.

Заручини Гадеса та Персефони – новий рівень у стосунках закоханих, але невирішені проблеми та страхи завдають героїні болю: «Всередині Персефону все ще роздирали почуття. Вони були такими потужними, такими загостреними. Вона була так глибоко закохана, що їй було боляче» (Сент-Клер, 2024б, с. 169). Зрештою внутрішні проблеми героїні на шляху кохання затьмарили зовнішні виклики – очікування благословення від Зевса, без якого жоден бог чи богиня не могли укласти шлюб, та нові підступи матері: снігова буря посеред літа та загибель на скрижанілій трасі десятків людей, підбурювання Деметрою групи безбожників проти олімпійців, напади на богів та примара великої війни світів, про що йдеться у наступних романах циклу.

Послідовне особисте зростання героїні, вибір на користь кохання та коханого чоловіка, відкрита конфронтація з матір'ю і подолання свого страху перед нею

уособлюють перехід від *Кори* (служниці) до *Персефони* (руйнівниці), що увиразнюється словами Деметри: «Знаєш, як мойри назвали тебе? Персефона. Я тоді не розуміла, як моя дорогоцінна мила квіточка може носити таке ім'я. Руйнівниця. Але ти така і є – руйнівниця мрії, щастя, життів» (Сент-Клер, 2024б, с. 146).

Цікавої інтерпретації набуває у Сент-Клер маловідомий мотив викрадення Персефони напівбогом Пейрітоєм (побратимом Тезея), маніакально одержимим нею. Якщо за міфами Пейрітой та Тезей вирішили одружитися з жінками божественного походження: Тезей обрав Єлену (її викрадення відбулося успішно), а Пейрітой замахнувся на Персефону, був схоплений у підземному царстві разом із побратимом і прикутий Гадесом до скелі, то Сент-Клер змінює і місце викрадення, переносячи його у верхній світ, і смислове наповнення: викрадення тут – це тривалий сталкеринг, а напівбог Пейрітой постає маньяком, який спершу таємно переслідує свою жертву, інкогніто надсилаючи листи, сердечка та квіти, фотографуючи її та спостерігаючи за нею, ретельно занотовуючи результати своїх спостережень у щоденник. Пережите викрадення та загроза згвалтування лише додають страхів Персефоні та відбирають її сон, перетворюючись для неї на щоденний нічний кошмар, у якому викрадач щоразу наближається ближче до здійснення свого наміру.

Цікавим сюжетним ходом авторки є «текст у тексті»: С. Сент-Клер вводить у текст теми, мотиви та образи інших міфів у вигляді нотаток до статей героїні. Так, цикл міфів про Аполлона у третьому романі «Доторк спустошення» представлено як журналістське розслідування Персефони, яка з жіночої солідарності допомагає відновити справедливість пророчиці Сивілли, постраждалій від свавілля бога світла та мистецтва. У матеріалах до статті згадуються імена усіх міфологічних персонажів, що зазнали залицянь та переслідувань Аполлона (Дафна, Кассандра та ін.), а сам бог постає аб'юзером, що не має поваги до людської (зокрема, жіночої) гідності та не визнає особистісних меж. Сюжетний розвиток лінії Аполлона спрямований на розкриття та психологічне обґрунтування деспотичних та психопатичних нахилів героя, його прагнення домінувати і контролювати, корені чого, за С. Сент-Клер, у трагічній історії кохання в юності (міф про Гіацинта), а звідси – в унікаючій прив'язаності, при якій суб'єкт уникає наближатися до об'єкту своєї закоханості, щоб зменшити ризик емоційного болю від втрати чи відторгнення. Це виявляється у розладі поведінкової моделі Аполлона у любовному трикутнику з двома його бійцями Гектором та Аяксом. Сам факт утворення цього любовного трикутника вже свідчить про невміння Аполлона контролювати емоції, гнів, образу, лють та проблеми з комунікацією.

Найслабшим і найвразливішим місцем романів циклу з ідейно-естетичного боку (але, очевидно, найбільш привабливим для невибагливого читача) є еротика: книги містять позначку 18+ і не можуть бути рекомендовані для прочитання школярам. Еротичні сцени романів, на жаль, не витримують жодної критики і за стилістикою нагадують низькопробну порнографічну літературу. Якщо художню умовність твору (світ богів, перевтілень, магії та містики) шанувальники фентезі сприймають беззастережно, то еротичні сцени, у яких юна Персефона, яка щойно вийшла з-під влади деспотичної матері і вперше пізнала жадання до чоловіка, але ще не позбулася цноти, майстерно робить мінет володарю царства мертвих, та так, що досвідчений тисячолітній бог-коханець ледь не божеволіє, – викликають значні сумніви з позиції здорового глузду, зате цілком улягають у концепцію і призначення порнопродукції. Зрештою, не будемо ображати авторку навішуванням ярликів, хоч би тому, що, як видається, її художній задум був зовсім інший – любовний роман з елементами еротики, а підкачала власне реалізація цього задуму, що вкотре доводить: писати легку еротіку, не скочуючись при цьому у порно, – справді важко. Авторці майстерно вдалося зобразити деспотизм та тотальний контроль ображеної матері, бунт проти неї доньки, що дорослішає, її гострий інтерес до забороненого, зародження потягу та «хімію» між закоханими, коли ж

доходить до зображення сексу, то, на жаль, спливають заяложені кліше бульварної еротики.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Розглянуто перші три романи із фентезі-циклу С. Сент-Клер «Гадес і Персефона» та з'ясовано художні особливості трансформації міфу про Деметру, Гадеса та Персефону. Зокрема, проаналізувавши специфіку психологізації цього міжособистісного трикутника, можна з певністю стверджувати, що йдеться про художнє втілення сучасних популярних психологічних теорій про токсичні стосунки, газлайтинг, аб'юз, тривожну та унікаючу прив'язаність, невротичне кохання, проблеми з комунікацією тощо. У своєму перепрочитанні давньогрецького міфу авторка не обмежується сюжетною лінією трьох головних героїв, вплітаючи сюжетні лінії інших богів та героїв античності: Афродіти, Аполлона, Гекати, Сізіфа, Гектора, Аякса, Тезея, Єлени та інших, художньо презентуючи психологічні проблеми, комплекси, неврози та хворобливі типи прив'язаності кожного. А оскільки українською мовою перекладено лише три книги з семи, то видається перспективним розглянути втілення сучасних кліше популярної психології у повному циклі С. Сент-Клер.

Бібліографічний список

- Борисова, Н., 2024. Герої графічного роману Рейчел Смайт «Lore Olympus». *Дебют*: збірник тез доповідей студентів факультету іноземних мов МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2024 / За заг. ред. к.політ.н., проф. Трофименка М.В., д.е.н., проф. О.В. Булатової. Київ, с. 6-8.
- Васильєва, О., 2024. Трансформація міфу про Персефону в романі Дж. Фаулза «Коллекціонер». *Дебют*: збірник тез доповідей студентів факультету іноземних мов МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2024 / За заг. ред. к.політ.н., проф. Трофименка М.В., д.е.н., проф. О.В. Булатової. Київ, с. 8-11.
- Кулакевич, Л. М., 2023. Особливості розтабування образу матері в новелі Д. Г. Лоренса «Мати й дочка». *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія* [онлайн], 28, с. 140-149. Доступно: <http://visnyk-filologia.mdu.in.ua/ARHIV-uk/28/2023_28.pdf> (Дата звернення 11 квітня 2024 р.).
- Сент-Клер С., 2023. Доторк темряви. В: *Гадес і Персефона*. У 3-х кн. Київ : Bookchef, Кн. 1.
- Сент-Клер С., 2024а. Гра долі. В: *Гадес і Персефона*. У 3-х кн. Київ : Bookchef, Кн. 2.
- Сент-Клер С., 2024б. Доторк спустошення. В: *Гадес і Персефона*. У 3-х кн. Київ : Bookchef, Кн. 3.
- Amazon, n.d. *Top Scarlett St. Clair titles*. [online] Available at: <<https://www.amazon.com/stores/author/B07HKJ1ZVY>> (Accessed April 28, 2024.).
- Yabooks, б.д. *Книги Scarlett St. Clair англійською мовою*. [онлайн] Доступно: <<https://yabooks.com.ua/scarlett-st.-clair/>> (Дата звернення 28 квітня 2024 р.).

References

- Amazon, n.d. *Top Scarlett St. Clair titles*. [online] Available at: <<https://www.amazon.com/stores/author/B07HKJ1ZVY>> (Accessed April 28, 2024.).
- Borysova, N., 2024. Heroi grafichnogo romanu Rachel Smythe "Lore Olympus" [The heroes of graphic novel "Lore Olympus" by Rachel Smythe]. *Debiut: zbirnyk tez dopovidei studentiv fakultetu inozemnykh mov MDU za rezultatamy uchasti u Dekadi studentskoi nauky 2024 / Za zah. red. k.polit.n., prof. Trofymenka M.V., d.e.n., prof. O.V. Bulatovoi*. Kyiv, pp. 6-8. (in Ukrainian).
- Kulakevych, L.M., 2023. Osoblyvosti roztabuiuvannia obrazu materi v noveli D.H. Lorensa "Maty i dochka" [Peculiarities of mother's image detabulation in D. H. Lawrence's novel

- “Mother and Daughter”]. *Visnyk of Mariupol State University. Series: Philology* [online], 28. pp. 140-149. Available at: <http://visnyk-filologia.mdu.in.ua/ARHIV-uk/28/2023_28.pdf> (Accessed 11.04.2024). (in Ukrainian).
- Sent-Kler, S., 2023. Dotork temriavy [Touch of Darkness] In: *Hades and Persefone*. In 3 books. Kyiv, Boocheff, Books 1. (in Ukrainian).
- Sent-Kler, S., 2024a. Hra doli [Game of Fate]. In: *Hades and Persefone*. In 3 books. Kyiv, Boocheff, Books 2. (in Ukrainian).
- Sent-Kler, S., 2024b. Dotork spustoshennia [Touch of Ruin]. In: *Hades and Persefone*. In 3 books. Kyiv, Boocheff, Books 3. (in Ukrainian).
- Vasylyeva, O., 2024. Transformatsiia mifu pro Persefonu v romani J. Faulza «Kolleksioner» [The transformation of myth of Persephone in the novel of J. Fowles “The Collector”]. Debiut: zbirnyk tez dopovidei studentiv fakultetu inozemnykh mov MDU za rezultatamy uchasti u Dekadi studentskoi nauky 2024 / Za zah. red. k.polit.n., prof. Trofymenka M.V., d.e.n., prof. O.V. Bulatovoi. Kyiv, pp. 8-11. (in Ukrainian).
- Yabooks, n.d. Knygy Scarlett St. Clair angliiskoiu movoiu. [The_[PW2] books by Scarlett St. Clair in English]. [online] Available at: <<https://yabooks.com.ua/scarlett-st.-clair/>> (Accessed 28.04.2024). (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 29.04.2024

Nataliia Horodniuk

TRANSFORMATION OF THE MYTH OF DEMETRE, HADES AND PERSEPHONE IN SCARLETT ST. CLAIR’S NOVEL SERIES «HADES AND PERSEPHONE»

The article examines the transformation of the myth of Demeter, Hades and Persephone in the novel series by the contemporary American author Scarlett St. Clair "Hades and Persephone". The novel series is a fantasy on an ancient theme, where the ancient Greek myth is modernized.

The relevance of the study is due to the extreme popularity of Scarlett St. Clair’s books among ancient themes fantasy fans and the popularity of ancient themes fantasy itself, the uniqueness of processing ancient Greek myths, the lack of appropriate literary analysis of S. St. Clair’s works in Ukrainian criticism in general and the «Hades and Persephone» series in particular_[PW3].

The article's purpose is to explore the transformation of the myth of Demeter, Hades and Persephone in the novel series by contemporary American author Scarlett St. Clair.

The research task is to analyze the metalizing of the ancient Greek myth about Demeter, Hades and Persephone, the eternal triangle of mother-daughter-son-in-law, and to identify the recognizable modern clichés of popular psychology in the analyzed texts.

Ancient mythology serves as a mirror of psychology and psychiatry: all known deviations and accents are reflected in the plots of ancient Greek myths. The dramatic triangle of Demeter – Persephone – Hades embodies common psychological relationships. Demeter is the mother’s archetype, despotically fixated on her adult daughter; Persephone is a girl undergoing the separation from her mother and forced to choose between her husband and her mother; Hades is a son-in-law who has to confront the all-powerful mother-in-law, trying to free his newlywed wife from her mother's total control.

The work consistently deconstructs the archetype of the virgin: Persephone is a 24-year-old student-intern, a future journalist, devoted to her studies and work, who has escaped her mother's care. The girl feels constantly her mother’s disappointment in her. Until she was 18, she grew up in her mother's greenhouse-prison, where her power manifestation was not allowed and total control was masked as care.

In the novel, as in the myth, Demeter is realized as a typical toxic mother, with her total control, hyper-care and maternal selfishness. She made Persephone promise to stay away from men, trying to instill in her hatred and distrust of men, seeking to regain control over her daughter, by turning her away from her beloved and locking her up again. At the same time, she is deeply lonely in her desire to deprive Persephone of personal happiness, being realized only as a mother. Demeter denies her daughter the right to love and to make mistakes on her own. Later, it becomes clear why, the motive of Demeter's rape by Poseidon is consciously incorporated into the backstory of Persephone's birth. Demeter behaves as a typical offended mother, shifting the blame to her daughter and justifying herself. Demeter puts the question bluntly - either Hades or her, and she painfully experiences the fact that her daughter chooses Hades over her.

For Persephone, Hades embodies an alluring mystery and temptation, but the seeds of hatred, sown by her mother, have grown too deeply in the girl's soul, causing a severe internal conflict. Growing hatred for Hades, Demeter inadvertently pushes her daughter towards him, as the intense pressure on the girl's personal boundaries causes resistance and, thus, interest in everything forbidden by her mother. In addition, Demeter knows from Moira about her daughter's destiny – to be the queen of the Underworld and the wife of Hades. As a despotic mother, she was dissatisfied with her daughter's future place of residence, her future son-in-law, and, moreover, that her daughter would escape her control. She is resisting and trying to change her beloved daughter's destiny, aiming to deprive her of female happiness, rebelling against the higher law of Fate, thus becoming also a kind of female Oedipus. Being lonely and disillusioned in love, she wishes the same for her daughter.

Thus, in addition to the enchanted world of ancient gods, S. St. Clair presents trendy clichés of modern popular psychology: painful avoiding attachment, neurotic love, anxiety, abuse, toxic relationships, jealousy, childhood traumas and complexes, communication problems, self-denial – the issues are consistently embodied in the images of Demeter, Persephone and Hades.

Keywords: *ancient myth, archetype of Demeter, Persephone, fantasy, novel, Scarlett St. Clair, «Hades and Persephone»*